

В. РОЖЕЛЮК,
І. ВЕСЕЛОВА (НАВРОЦЬКА),
THEY

УДК 657.42:658

РОЛЬ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ У МАТЕРІАЛЬНОМУ ВИРОБНИЦТВІ ПІДПРИЄМСТВА

Матеріальною основою виробничого процесу виступають насамперед засоби праці, які характеризують технічний та економічний рівень розвитку суспільства і виступають необхідним елементом виробництва, обігу та надання послуг. На підприємствах сукупність засобів праці, що застосовують, набуває економічної форми основних засобів.

Україна має великий економічний потенціал і ефективність її господарства залежить від того, як використовується цей потенціал і основні засоби зокрема.

Рациональне використання основних засобів, швидке освоєння введених потужностей, зниження простоїв транспортних засобів і обладнання, господарське ставлення до техніки позитивно впливає на результати господарської діяльності.

На сучасному етапі підприємствам необхідно прискорити оновлення виробничих засобів, в першу чергу, за рахунок більш швидкої заміни малоєфективного обладнання прогресивним, високопродуктивним для досягнення ритмічності виробництва, та максимального завантаження обладнання.

Роль основних засобів у процесі виробництва, особливості їх відтворення в умовах ринкової економіки обумовлює особливі вимоги до інформації про наявність, рух, стан і використання основ-

них засобів. Ринкова система управління потребує більш оперативної і комплексної інформації по основних засобах. Облік повинен бути побудований таким чином, щоб з нього можливо було б отримати не тільки звітні дані, але й іншу інформацію, в якій виникає потреба.

Якщо розглядати такий об'єкт обліку як основні засоби з погляду економічної категорії, то потрібно сказати, що основні засоби це частина постійного виробничого капіталу, яка виступає у формі засобів праці та поступово, протягом багатьох виробничих циклів, переносить свою вартість на виготовлений продукт.

Для здійснення статутної діяльності підприємствам необхідні основні засоби, тобто засоби праці, під якими в економічній літературі розуміють річ або комплекс речей, за допомогою яких працівник здійснює вплив на предмети праці (сировину, матеріали тощо).

Від предметів праці засоби праці відрізняються тим, що багаторазово беруть участь у процесі виробництва, зберігаючи при цьому свою натуральну форму, поступово зношуються і частинами переносять свою вартість на виготовлену продукцію або виконані роботи (надані послуги). Під впливом засобів праці предмети праці змінюють свої фізико-хімічні властивості та перетворюються на готову продукцію.

До засобів праці відносяться машини, обладнання, інструменти тощо, тобто основні засоби підприємства.

Слід зазначити, що методологічні засади формування в фінансовому обліку інформації про основні засоби та розкриття її у фінансовій звітності визначає Положення (стандарт) обліку 7 «Основні засоби».

Відповідно до зазначеного стандарту, об'єкт основних засобів визнається активом, якщо:

- існує імовірність того, що підприємство отримає в майбутньому економічні вигоди, пов'язані з використанням активу;
- його оцінка може бути достовірно визначена. Оцінка необоротних матеріальних активів, враховуючи дію принципу безперервності підприємства здійснюється, виходячи з припущення, що його діяльність триватиме й далі.

Основні засоби протягом всього строку їх експлуатації на підприємстві відображаються за первісною вартістю. Перелік витрат, які включаються та не включаються до первісної вартості основних засобів, наведено на рис. 1.

Суми, які сплачуються постачальникам активів і підрядникам за виконання будівельно-монтажних робіт (без непрямих ризиків доставки податків)		Витрати зі страхування
Витрати на транспортування, установку, монтаж, налагодження		Суми непрямих по датків, пов'язані з придбанням (створенням) (якщо вони не відшкодовуються підприємству)
Суми ввізного мита	Реєстраційні збори, державне мито та аналогічні платежі, що сплачуються у зв'язку з придбанням (отриманням) прав на об'єкт	
Інші витрати, безпосередньо пов'язані з доведенням необоротних матеріальних активів до стану, в якому вони придатні для використання відповідно до запланованої мети		
Витрати, які включаються до первісної вартості необоротних матеріальних активів		
<i>Первісна вартість необоротних матеріальних активів</i>		
Витрати, які не включаються до первісної вартості необоротних матеріальних активів		
Витрати на сплату відсотків за користування кредитом	Адміністративні та інші витрати, які не відносяться безпосередньо до придбання необоротного матеріального активу або доведення його до стану, придатного до експлуатації	

Рис. 1. Витрати, які формують первісну вартість основних засобів

Інтеграційні процеси, які відбуваються у світі, призводять до необхідності розробки загальних принципів обліку та звітності, які знаходять своє відображення у Міжнародних стандартах фінансової звітності (МСФЗ). З огляду на те, що національні стандарти обліку розроблені з урахуванням вимог міжнародних стандартів, П(С)БО 7 «Основні засоби» має ряд спільних положень з МСФЗ 16 «Основні засоби».

Суттєві відмінності відсутні щодо висвітлення наступних питань: сфера застосування стандарту; визначення понять: амортизація; вартість, яка амортизується (у МСФЗ – сума, яка амортизується); група основних засобів (у МСФЗ – клас основних засобів); ліквідаційна вартість; основні засоби; порядок та умови їх визнання; строк корисного використання (експлуатації), формування первісної вартості об'єкта та перелік витрат, які не включаються до первісної вартості; формування первісної вартості при обміні об'єкта основних засобів на подібні та неподібні активи; проведення переоцінки об'єкта основних засобів і відображення її результатів в обліку.

Виробничий процес неможливо уявити без такої складової, як основні засоби, або іншими словами, технічна база підприємства. Саме вона визначає сучасний рівень виробництва та його ефективність. Механізація та автоматизація виробничих процесів вивільняє людей від важкої рутинної роботи, здешевлює виробництво продукції, підвищує її якість.

Організація підприємницької діяльності передбачає наявність основних засобів, що обліковуються на балансі. Відмінна риса цих матеріальних цінностей полягає в тому, що їх експлуатаційний період становить більше одного року.

Облікова термінологія країн з розвинутою ринковою інфраструктурою також не відрізняється єдністю трактування через відсутність стандартної форми звітних документів. Тут вживаються і такі економічні категорії, як «постійний капітал», «основний капітал», «інвестиційні ресурси».

Залежно від обліку перенесення вартості матеріальних довгострокових активів на продукцію за GAAP розрізняють три їх види:

- активи, вартість яких зменшується внаслідок зносу і переноситься на продукцію методом амортизації (будівлі, обладнання тощо);
- активи, вартість яких зменшується внаслідок виснаження (природні копалини, лісові ресурси тощо);
- актив, вартість якого в ході виробничої діяльності не зменшується (земля) [1; 3].

У країнах, де фінансовий облік здійснюється згідно з МСБО, об'єкти, що відповідають визначенню основних засобів, але мають незначну вартість, звичайно списують на витрати в момент їх придбання. При цьому рішення щодо межі суттєвості вартості для підприємства приймає його керівництво.

Таким чином, вивчення та дослідження такої економічної категорії як основні засоби зумовлюється тим, що основні засоби, які використовуються у виробничій сфері, складають матеріальну основу продуктивних сил, а їх наявність та склад визначає економічний потенціал суспільства.

Література

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 № 996-XIV // *Все про бухгалтерський облік*. – 2007. – № 66. – С. 2–4.
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», затверджений наказом Міністерства фінансів України від 27.04.2000 № 92 // *Баланс*. – 2009. – № 5. – С. 13–17.
3. *Основні засоби: спецвипуск* // *Баланс*. – 2010. – № 2.
4. Грачова Р. Облік основних засобів за МСФЗ // *Дебет-Кредит*. – 2007. – № 20. – С. 43–45.